

Sosiaalisia ennustuksia suomalaisten tulevaisuudesta

ANNA-MARIA ISOLA

Osmo Kontulan toimittamaan Väestöliiton 70-vuotisjuhlakirjaan ”Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus” oli kolme syytä tarttua. Ne olivat hyvinvointi, onnellisuus ja tulevaisuus.

Kirja jakaantuu neljään, sangen ajankohtaiseen osaan: hyvinvointipolitiikkaan ja köyhyyteen, väestö- ja maahanmuuttopolitiikkaan, perheeseen ja työelämään sekä hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Kestävää kehitystä käsitellään paljon, tosin talouden ja sosiaalisen näkökulmista, kun ekologista ulottuvuutta vain raapaistaan.

Artikkelikokoelma tarjoaa jäsennellyn ja joutuin luettavan paketin. Kirjoittajat ovat ajatelleet ajatuksensa valmiiksi, ehkä liiankin valmiiksi, sillä tulevaisuuden skenaarioissa ei irrotella. Sellaiseen juhlakirjassa olisi ollut varaa. Käsitteet määritellään huolellisesti, vaikka kirjassa seikkailee myös pehmeärajaisia, jopa määrittelemättömiä kiteytymiä, kuten moraalikato. Kirja sisältää myös käsitteitä, joihin liittyy kirjoittajien välillä erilaisia tulkintoja: valtiovarainministeriön laskelmia kestävyysvajeesta pidetään yhdessä kirjoituksessa luotettavana, toisessa jätetään varaa kyseenalaistuksille. Siinä kirja heijastelee yhteiskuntapoliittista todellisuutta: ennustukset vaihtelevat tutkimuslaitoksittain. Silti ne ovat tärkeitä poliittisessa päätöksenteossa, keskustelun apuväline.

Hyvinvointiosio rakentuu

Olavi Riihisen, Seija Ilmakunnaksen, Mikko Kauton, Juho Saaren ja Jouko Karjalaisen artikkeleista. Juho Saari kirjoittaa suomalaisten eriarvoistumisesta ja ennakoi suomalaisen eriarvoisuuden kasvamista kolmella ulottuvuudella. Sosioekonomisten ryhmien välinen sosiaalinen etäisyys kasvaa, palvelut ja tulonsiirrot eriytyvät ja sosiaaliset suhteet eriytyvät. Saari sivuaa myös onnellisuustutkimusta, harmillisen vähän kylläkin.

Eriarvoisuus kasvanee tulevaisuudessa, mutta suuren kansanosan hyvinvointi – tai onnellisuus – lisääntyy. Kirjassa käsitellään vähän yhteiskuntatieteellistä onnellisuustutkimusta. Jos on onnellisuustutkimus yhteiskuntatieteissä marginaalissa, sitä se on ollut kirjan mukaan myös psykologiassa. Onnellisuustutkimuksen hahmottomuuden huomaa: kirjan aloitettua odotin tulevani vakuuttuneeksi onnellisuustutkimuksesta, mutta lopetettuani olin edelleen hieman viileä ja vailla vastausta suureen kysymykseen. Voiko onnellisuustutkimus johtaa siihen, että jätämme heitteille sen väestöosan, joka erkanee sosiaalisesti ja taloudellisesti hyvinvoivasta väestönosasta, Saaren sanoin hyvinvoivien diktatuurista?

Tuleeko onnellisuuspolitiikasta elämän- ja hyvinvointipolitiikan seuraaja?

Ilmassa on pöhinää siitä, että hyvinvoinnin käsitettä tulisi jäsennää toisin, ehkä jopa korvata

Osmo Kontula (toim.)
Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Väestöliiton 70-vuotisjuhlakirja
Väestöliitto, 2011

muulla käsitteellä. Tim Jackson (2009) viittaa ”Hyvinvointia ilman talouskasvua” -kirjassaan Amartaya Seniin ja käyttää hyvinvoinnin sijaan sanaa kukoistus (*prosperity*). Onnellisuustutkimuksen todennäköisen nousun tulkitsemisen myös perinteistä hyvinvointitutkimusta haastavaksi puheenvuoroksi.

Tämä saattaa liittyä mahdolliseen sosiaalipolitiikan orientaation muuttumiseen pahoinvoinnista mahdollisuuksiin ja investointeihin. Yksi tällainen avaus on Heikki Hiilamon (2011) ”Uusi hyvinvointivaltio” ja toinen Sixten Korkmanin (2011) ”Hyvinvointivaltion tulevaisuus”. Nämä kirjat tarkastelevat kuitenkin hyvinvointivaltion tulevaisuutta, ei yksilön.

Väestöliiton juhlakirja on siksi virkistävä kahdessa mielessä. Onnellisuus määritetty Väestöliitolla osana sen historiallista ideologiaa, kyse ei ole hetken oikusta eivätkä hyvinvointi ja onnellisuus ole toisiaan ulosulkevia käsitteitä, sikäli kun ne Väestöliiton julkaisuissa kulkevat käsikynnä. Väestöliitos uskotaan, että perhe ja parisuhde lisäävät yksilön onnellisuutta. Tämä onkin ensimmäisen virkistävä piirre. Väestöliitto lähestyy asiaa enemmän yk-

silön kuin valtion näkökulmas-
ta. Perheestä ei puhuta inves-
tointina kansakunnan tulevai-
suuden kilpailukykyyn. Perhe-
ja työelämästä kirjoittavat An-
na-Maija Castren, Kimmo Jo-
kinen, Jaana Hallamaa, Elina
Moisio ja Pirjo Somerkivi.

Toisen kerran 70-vuotisjuh-
lakirja virkistää rikkoessaan kil-
pailukyky- ja talousdiskurs-
sia. Väestö- ja maahanmuutto-
politiikkaan liittyy usein vahva
kilpailukykytalous. Väestö- ja
maahanmuuttopolitiikasta kir-
joittavat Markus Rapo, Anni-
ka Forsander ja Ismo Söderling
sortumatta tavanomaiseen vä-
estöpoliittis-taloudelliseen slan-
giin. Korkeasta syntyvyydestä-
kään ei puhuta yhteiskunnan
kilpailutekijänä. Maahanmuut-
tajia ei nähdä yksioikoisesti vä-
estön ikärakenteen tasapainot-
tajina.

Kirja olisi enempääkin irrot-
telua sosiaalisissa ennustuksis-
saan. Mikko Kautto toteaa, et-
tä sosiaalinen kestävyys on vai-
kea hahmottaa, koska siitä ei ole

esittää laskelmia ja tunnusluku-
ja, mutta peräänkuuluttaa jul-
kistalouden ja yhteiskuntapo-
liitiikan yhteyden parantamis-
ta. Hän hahmottelee sosiaali-
sen kestävyuden tulevaisuuden-
kuvia oikeudenmukaisuuden,
luottamuksen ja yhteisen tah-
don käsitteiden kautta.

“Suomalaisen hyvinvoinnin
ja onnellisuuden tulevaisuus”
-teos synnytti paljon ajatuksia
sosiaalisten ennustusten laati-
misesta, mistä Väestöliitolla on
kokemusta. Vuoden 2003 Väes-
töpoliittiseen ohjelmaan se laati
väestöltään tasapainoisen ja vä-
estöltään vanhenevan Suomen
skenaariot ja pohti, mitä seura-
uksia näillä olisi esimerkiksi so-
siaaliturvian kehittymisen kan-
nalta.

Vaikka onnellisuutta käsi-
tellään juhlaulkaisussa vähän
käytännön yhteiskuntatieteelli-
sestä näkökulmasta, kirjan lop-
puosassa Osmo Kuusi, Reino
Hjerppe ja Markku Ojanen,
Kari Mäkinen, Osmo Kontula
ja Helena Hiila-O’Brien käsit-

televät onnea pääasiassa filosofi-
semmalla otteella ja innostavasti
– niinkin innostavasti, että ryh-
dyin leikittelemään ajatuksella.

Yhdistettäisiin tutkimuslai-
tosten, sosiaalialan järjestöjen
ja tutkijoiden voimat. Laadittai-
siin kaksi sosiaalista ennustetta
suomalaisen eriarvoisuudesta
vuodelle 2030. Ensimmäisen
nimi olisi tasa-arvoinen Suo-
mi ja toisen eriarvoistuva Suo-
mi. Esitettäisiin hypoteesit siitä,
mitä seurauksia molemmilla ke-
hityskuluilla olisi kestävä kehii-
tyksen kaikkien kolmen ulottu-
vuuden kannalta erilaisissa vä-
estöryhmissä, konkreettisesti ja
tiedejargonitta. Keskustelutet-
tisiin julkisuudessa, kuunnel-
tettiin markkinaliberalistinen
kritiikki, täsmennettäisiin en-
nusteita. Saataisiin sosiaalinen
ja talous juttelemaan. Vaikeaa,
ei mahdotonta?

Todennäköisesti ennustukset
menisivät pieleen, niinhän ne
yleensä menevät. Onnistumi-
sen ensimmäinen askel on silti
yrittäminen.

Pelkoa ja toivoa Pohjois-Karjalassa

HANNA-KAISA HOPPANIA

”Miksette te tee mitään?” ”Teh-
kää jotain – yrittäkää edes!”
Näin kuuluu aluesuunnittelun
hermostunut ääni Pohjois-Kar-
jalassa vuonna 1985. 2010-lu-
vulla Pohjois-Karjala painii
edelleen työyhteiskunnan kan-
sallisten ja globaalien impera-
tiivien sekä omien erityispiir-
teidensä, kuten korkean työt-
tömyyden, kanssa. Minkälais-
ta elämää rajamaakunnassa ele-

tään? Mitä se kertoo maailman
menosta yleisemminkin?

”Yrittäkää edes!” *Prekarisaatio
Pohjois-Karjalassa* -kirjassa tut-
kitaan elämää ja sen hallintaa,
epävarmuudessa selviytymis-
tä ja palkkatyöyhteiskunnan
muutoksia. Monitahoista tutki-
musta pitää teoreettisesti koos-
sa prekaarisuuden käsite ja em-
piirisesti Pohjois-Karjalan pai-
kallinen konteksti. Kuten artik-

Eeva Jokinen & Jukka
Könönen & Juhana Venäläinen
& Jussi Vähämäki (toim.)
”Yrittäkää edes!”
Prekarisaatio Pohjois-
Karjalassa
Tutkijaliitto, 2011

kelikokoelman kirjoittajat joh-
dannossa toteavat, prekaarisuu-
den käsitteen sisältö on laajem-
pi, kuin mihin ”pätkätyöt” tai